

NYA AVHANDLINGAR

Daniel Nyström: *Innan forskningen blev radikal. En historiografisk studie av arbetarhistoria och kvinnohistoria*. Universus Academic Press, Malmö 2015. 283 s. English summary. ISBN 978-91-87439-23-0.

Daniel Nyströms avhandling i idéhistoria studerar tillblivelsen av två forskningsområden som i efterhand har kommit att förstås som radikala: kvinnohistoria och arbetarhistoria. Men varför ligger deras radikalitet? Var de alltid att förstås som radikala eller är det något som endast blivit synligt i retrospektiv? Nyströms avhandling handlar om hur nya forskningsområden kan sägas utmana och/eller anpassa sig efter rådande normer för vetenskaplighet. Materialet som undersöks är dels vetenskapliga texter som kan sägas höra till något av dessa forskningsområden, recensioner och vetenskapliga debatter samt historiografisk litteratur om dessa områden.

Historiografi används av Nyström i två betydelser, där den första refererar till studier av historieskrivningens historia. I den betydelsen av begreppet innefattar historiografi till exempel frågor om vad som varit utmärkande för historieskrivning under en viss period, vilka grundantaganden som varit utgångspunkt för verksamheten, vilka aktörer som varit verksamma samt vad dessa skrev om. Den andra betydelsen av historiografi som ges utrymme i avhandlingen är ett metastudium av historieskrivningens historia. Nyström skriver att "[d]etta metastudium syftar till att kritiskt diskutera olika sätt som historieskrivningens historia presenterats" (s. 34). Exempel på vad som kan innefattas under paraplybegreppet historiografisk litteratur är

historiografiska artiklar, uppslagsverk och kurslitteratur.

Kortfattat kan det uttryckas som att analysen i avhandlingen rör sig mellan vad som står skrivet i de vetenskapliga texterna, hur dessa texter sedan tas emot av forskarsamhället, samt hur de slutligen sammanfattas och fogas in i ett område. Studien bygger på två överlappande undersökningar och syftet i avhandlingen beskrivs på följande vis:

Syftet med avhandlingen är att studera arbetarhistorisk och kvinnohistorisk forskning i Sverige från 1950-talet fram till slutet av 1970-talet, för att belysa hur dessa ämnesinriktningar förhöll sig till olika vetenskapliga normer och konventioner. Vidare avser jag att studera hur den arbetarhistoriska och kvinnohistoriska forskningen skrivs fram i historiografisk litteratur från 1970-talet till nutid med fokus på vilka betoningar och gränsdragningar som görs.

Det valda tidsspännet syftar till att komplicera och nyansera idén om att året 1968, och de politiska rörelser som förknippas med den historiska tidpunkten, på något avgörande vis skulle haft inflytande över framväxten av radikala forskningsområden. Med detta tidsspän som istället fokuserar decennierna innan och decenniet efter 1968, kan kunskap nås om vilka vetenskapliga diskussioner som föregick revolutionsåret. Snarare än att ge vidare näring till idén om en markant brytpunkt i vetenskapliga ideal kan Nyström med denna undersökningsfokus visa på en viss kontinuitet i de båda forskningsområdena. Författaren menar, till skillnad från en stor del av den historiografiska litteraturen på området, att arbetarhistoria och kvinnohistoria inte etablerades till följd av de politiska händelserna

kring år 1968. Snarare menar Nyström att dessa ämnesinriktningar ”kom att framträda tydligare i och genom dessa rörelser” (s. 16). Avhandlingen ger alltså genom detta värdefull kunskap om relationen mellan politik och vetenskap. Den studerade historiografiska litteraturen utgörs av exempel ända in i nutid, så det totala tidsspännat för avhandlingens studieobjekt är relativt stort.

Det är en ambitiös avhandling som är uppdelad i ett flertal delstudier. Författaren själv sammanfattar dem som fyra till antalet, men egentligen är delstudierna fem till antalet skulle jag säga. Efter ett inledande kapitel där ämnesval, syfte, frågeställningar, tidigare forskning och teoretiska perspektiv presenteras följer ett kapitel om historiografisk litteratur som behandlar dels arbetarhistoria, dels kvinnohistoria. Här rör det sig om litteratur som är publicerad från 1970-talet och framåt och som syftar till att på olika sätt sammanfatta framväxten av dessa båda forskningsområden i retrospektiv. Med denna disposition får läsaren med sig bilden av dessa båda forskningsinriktningar i historieämnet, och tolkningen av dem, i den vidare läsningen. Trots att merparten av avhandlingens kapitel inte behandlar den historiografiska litteraturen, utan mer syftar till att ge en bakgrund till tolkningen av den, är det ändå historiografien av kvinnohistoria och arbetarhistoria som görs centrala.

De följande fyra kapitlen utgörs av fyra delstudier som behandlar olika delar av den arbetarhistoriska och den kvinnohistoriska litteraturen från decennierna efter andra världskriget och fram till slutet av 1970-talet. Dessa delstudier är tematiskt indelade och behandlar följande områden: kapitel två fokuserar tre kvinnovetenskapliga arbeten utgivna runt 1960 som hade det gemensamt att de rönste stor uppmärksamhet i dagspress och bland kritiker, både positiv och negativ sådan. Kapitel tre fokuserar på en vetenskaplig kontrovers om hur författaren Fredrika Bremer skulle förstås i relation till historisk kvinnokamp och dess framgångar. Kapitel fyra studerar forskning som behandlar arbetarhistoria med fokus på landsbygdens arbetare. Kapitel fem, slutligen, har också sin fo-

kus på arbetarhistoria. Här är det dock arbetarminnen och en källkritisk debatt kring dessa som studeras.

Jag skulle vilja beskriva Nyströms avhandling som en studie av intertextualitet med fokus på vetenskapliga normer och normskapande, där det inte är de enskilda texterna i sig som blir meningsbärande utan det sätt på vilka de talar till, med och om varandra. Nyström ger flera tydliga exempel på hur detta går till genom när läsningar av relativt begränsade forskningsområden. Hans teoretiska perspektiv ger också analysredskap för att undersöka just intertextualitet i en vetenskaplig kontext. Nyström refererar bland annat till Edward Said (1983), Michel Foucault (2002) och Sara Ahmed (1998), som alla på olika vis diskuterar kunskapens makt och hur den kommer till uttryck i en vetenskaplig kontext.

Metoden utgörs framförallt av litteraturstudier inom de valda forskningsområdena samt av historiografisk litteratur som producerats inom ett visst tidsspänn. Materialet består alltså till merparten av text. Dock berättar Nyström inledningsvis om intervjuer han har genomfört med namnkunniga personer i de studerade forskningsfälten, och det är också här som författaren själv framträder som en person av kött och blod. För att tala om vetenskapliga ideal så är de flesta etnologer skolade i en tradition där självreflexivitet skattas högt och ses som en nödvändig del av ett källkritiskt arbete. En sådan diskussion saknas i Nyströms avhandling, men kan säkert förklaras just med andra normer för att göra vetenskap. Att vetenskap är ett görande syns däremot tydligt i avhandlingen genom dess perspektiv att ett visst fält byggs upp av de forskare som är verksamma i det och som producerar texter och för diskussioner. Även om det inte är direkt uttalat tydliggör Nyströms fokus på görande att detta är en avhandling med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Författaren förhåller sig således kritisk till en uppfattning som han menar är vanlig bland forskare, att ett forskningsfält skulle existera oberoende av den egna forskargärningen.

Genom att studera inomvetenskapliga diskussioner och texter från offentlig debatt synliggör

och problematiserar Nyström vetenskapliga normer och ideal.

Som alla historiska studier analyserar avhandlingen sitt studieobjekt i retrospektiv, vilket innebär att bilden är en annan än den som är möjlig att frammana i samtidsstudier. Annan kunskap och ett förändrat samhälle filtrerar det studerade fältet, något som Nyström använder för att kunna beskriva och analysera hur två forskningsfält dels framträdde i sin samtid, dels tolkas av recensenter och i historiografisk litteratur.

I det sjätte och sista kapitlet för Nyström en avslutande diskussion där avhandlingens olika spår och resultat förs samman och diskuteras i en något vidare kontext. I den avslutande diskussionen lyfter Nyström fram diskussionen kring vad ett forskningsområde eller en disciplin är. Här blir det tydligt att även om studieobjekten för avhandlingen är arbetarhistoria och kvinnohistoria så går det att till viss del generera generell kunskap utifrån studiens resultat. Författaren diskuterar två förhållningssätt till hur ett vetenskapligt område definieras, där det ena är att det är uppbyggt av ett antal texter som tillsammans utgör området. Utan dessa texter skulle inget forskningsområde finnas. Detta benämns som ett produktivt förhållningssätt. Det andra förhållningssättet, som Nyström menar är vanligare bland forskare i allmänhet, är att tänka sig att ett forskningsfält existerar oberoende av den egna produktionen av texter.

Nyström visar bland annat hur enskilda forskare ömsom kan beskrivas som pionjärer, ömsom exkluderas helt ur historieskrivningen om ett ämne. Detta har bland annat att göra med gränsdragningar inom till synes homogena forskningsområden, där till exempel socialhistoria eller ekonomisk historia har särskilts från ett mer generellt historieämne. ”Med små medel inkluderas eller exkluderas författare och publikationer från den generella beskrivningen av ett forskningsområde” (s. 233), skriver Nyström,

och visar på betydelsen av att undersöka hur vetenskap görs i praktiken. Det är nämligen i den samlade massan av text och tal i en viss kontext som vi kan se hur normer etableras, utmanas och förändras. Med en något annorlunda begreppsapparat skulle den här avhandlingen mycket väl ha kunnat vara en studie av vetenskapliga diskurser. Även om läsningen stundtals flyter lite trögt på grund av de många exemplen som ges så är dessa exempel nödvändiga för att se de små skiftningar i texten som så småningom leder till större förändringar i vetenskaplig praktik.

På sätt och vis är det en särskild utmaning att recensera en avhandling vars källmaterial till viss del bygger just på recensioner av vetenskapliga texter. Vid skrivandet av denna text har jag tänkt mig en liten Daniel Nyström som sitter på vänster axel och analyserar vad den här recensionen ger för kunskap om, och insikt i, de dominerande vetenskapsidealerna jag ger uttryck för. Både ett klassperspektiv och ett köns-/genusperspektiv är väldigt närvarande analysredskap i etnologin, och närliggande discipliner, idag. På många sätt kan Nyström sägas studera våra akademiska förfäder och förmödrar. Flera etnologer tas också upp explicit i texten, till exempel Mats Rehnberg.

Så slutligen: vad kan vi lära oss av avhandlingens resultat som är tillämpligt även inom andra akademiska discipliner och utanför? Jag tänker att avhandlingens styrka just ligger i analysen av vetenskapliga normer, något som går att generalisera vidare och tillämpa på andra forskningsområden också. Inte bara i retrospektiv kan det vara nyttigt att betrakta den egna forskningskontexten och de normer som råder där. Detta borde vara en given del av en kritisk forskningspraktik, men trots det är det en stor del av det vi gör som går på rutin utan vidare problematisering.

Kim Silow Kallenberg, Huddinge